

J. F. A. Wassink, *Van stad en buitenie. Een institutionele studie van rechtspraak en bestuur in Weert, 1568-1795* (Dissertatie Nijmegen 2004, Maaslandse monografieën LXVIII; Hilversum: Verloren, 2005, 363 blz., ISBN 90 6550 850 3).

Weert behoort sinds het begin van de negentiende eeuw tot het koninkrijk der Nederlanden. In de tijd van de Republiek maakte het deel uit van de Spaanse, later Oostenrijkse, Nederlanden als onderdeel van het Overkwartier van Gelre. Slechts tijdens de Oostenrijkse Successieoorlog viel de stad, in de jaren 1702-1716, onder het gezag van de Haagse Staten-Generaal. Tot 1568 behoorden de heerlijkheden Weert, met omliggende dorpjes, en Nederweert bij het graafschap Horn. In dat jaar werd het gebied van Philippe de Montmorency — de graaf van Horn die met de graaf van Egmond een memorabel vaderlands duo vormt — geconfisqueerd. Die beslaglegging werd pas in 1610 geannuleerd en sindsdien waren het de prinsen van Chimay uit de familie de Croy-d'Arenberg, die als heer van Weert optraden.

De schrijver, thans gemeentearchivaris van Weert, heeft in de loop der jaren een diepgaande studie van 'zijn' stad gemaakt. Voor dit proefschrift, waarop hij in 2004 aan de Radboud Universiteit promoveerde, heeft hij de periode van het *ancien régime* gekozen. Als geen ander vertrouwd met de lokale geschied- en rechtsbronnen, behandelt hij de stof in drie delen: organisatie en samenstelling van de lokale overheid, justitie en politie. Jurisdictie en competentie van bestuurders en rechters in hun verschuivende relatie tot de centrale overheid in de loop van bijna drie eeuwen worden geanalyseerd. Onder het (oude) begrip 'politie' vallen bij Wassink alle aspecten van openbaar bestuur: van financiën en openbare veiligheid tot gezondheidszorg, nijverheid en onderwijs.

Waarom Weert? Deze stad, die in 1414 marktrecht verkreeg (zie ook J. C. M. Cox, *Repertorium van de stadsrechten in Nederland* (Den Haag, 2005) 238), is in de Gelders-Limburgse geschiedschrijving geen onbeschreven blad. Dankzij de gedetailleerde inventarisatie der archieven van de stedelijke 'rechter en administratie' leek de tijd voor een synthese rijp. Wassink heeft gemeend aan zijn studie, zoals het in 'de' wetenschap behoort, een doel- en probleemstelling te moeten meegeven — een hachelijke onderneming in het historische bedrijf. Enerzijds wil de schrijver de door hem gesignaleerde lokale ontwikkeling toetsen aan Max Webers grote theorie van toenemende bureaucrativering. En anderzijds meent hij de visie van Norbert Elias op het staatsvormings- en zelfs civilisatieproces in het geding te kunnen brengen zoals neergelegd in diens *Über den Prozess der Zivilisation*. "Toetsen" dan in de zin van het confronteren van Elias' theorie over staatsvorming-van-bovenaf met een opvatting als die van de mediëvist Peter Blickle over het communalisme: de gezagsvorming-van-onderop.

Het succes van zo'n confrontatie van een lokale ontwikkeling met een breed lange-termijn-proces staat of valt natuurlijk met de zinvolheid van de uitgangspunten. Hoe sympathiek mij het betrekken van Weber en Elias in de discussie ook is, een puur lokaal studieobject in een uithoek van het Europa-van-toen legt bij voorbaat al heel weinig gewicht in de schaal. Wassink heeft zich dat overigens terdege gerealiseerd en hij heeft zijn bevindingen dan ook gelegd naast die van andere, recente, studies over Alkmaar, Beverwijk, Purmerend en Zaandam (van Raadschelders) en van Wagenaar over de 'Sociëteit' van 's-Gravenhage. Maar dan nog: Weber en Elias bieden een grootse visie op

een heel lange termijn. Zij zetten in deze studie over een stadje dat in de achttiende eeuw sterk achteruitging in welvaart en bestuursapparaat, maar weinig zoden aan de dijk. Allicht dat Blickle's kijk op het communalisme, dat immers juist de gemeente als uitgangspunt heeft, in casu meer perspectief bleek te bieden. Ook elders is die trouwens van nut gebleken (zie Oebele Vries in de bundel *Fryslân, staat en macht 1450-1650* (Hilversum, 1999) 26-42).

Deze opmerking neemt niet weg dat wij aan Wassink een zeer leesbare en informatieve studie danken over een, destijds niet-'Nederlandse', stad in het grensgebied. Het accent valt weliswaar op de institutionele en rechtsgeschiedenis maar, zoals gezegd, vele andere aspecten van het samenleven komen er eveneens in aan de orde die met overheids *zorg* te maken hadden. Misschien was, wat dat betreft, ook aan het boek van Abram de Swaan *Zorg en de staat* uit 1989 nog inspiratie te ontleen geweest. Deze uitgave van Verloren is keurig geproduceerd en functioneel geïllustreerd (alleen de kleurenreproducties zijn van inferieure kwaliteit). Uitvoerige registers maken dit boek goed toegankelijk.

A. H. Huussen jr.

E. Kuijpers, *Migrantestad. Immigratie en sociale verhoudingen in 17e-eeuws Amsterdam* (Dissertatie Utrecht 2005, Amsterdamse historische reeks. Grote serie XXXII; Hilversum: Verloren, 2005, 447 blz., € 29,-, ISBN 90 6550 852 X).

Wie zei ook al weer, dat geschiedschrijving en historisch onderzoek buiten de maatschappelijke discussie staan? Wij leven inderdaad niet meer in de eeuw van de geschiedenis, in de negentiende eeuw. Deelname aan de maatschappelijke discussie zoals direct of indirect een Jan Romein, Piet Geyl of L. J. Rogier overkwam, kennen wij heden ten dage inderdaad niet meer. Ook de geschiedwetenschap is technischer van aard geworden, het directe gevolg van haar verwetenschappelijking. Maar ... dat de stem van de historicus gedempter klinkt dan één, twee generatie geleden, ligt zeker niet alleen — en zelfs niet in de eerste plaats — aan de historicus. Maatschappelijke ontwikkelingen spelen daarin een zeer grote rol. De geschiedwetenschap staat beslist niet met haar rug naar de maatschappij gekeerd.

Dat in de tweede helft van de vorige eeuw de economische en demografische geschiedenis een intensieve bloeiperiode hebben doorgemaakt, valt niet los te denken van de crisis van de jaren dertig, van de wereldwijde economische *boom* van na de Tweede Wereldoorlog en van — wat Nederland betreft — de wederopbouw, van de bevolkings-explosie in de Derde Wereld (en ook een beetje in ons land). Dat bij ons (maar elders ook wel) de agrarische geschiedenis een belangrijke voortrekkersrol in die ontwikkeling van de geschiedwetenschap heeft gespeeld kan niet los worden gezien van (de herontdekking van) de belangrijke plaats van de agrarische sector in de (inter)nationale economie, van de agrarische uitvoer als grote deviezenbron, van het krachtig optreden van Sicco Mansholt, eerst op nationaal en toen op Europees niveau.